

Forstavelsen «Nevro-»: Pseudoempiri og ideologi?

Jan Smedslund
professor emeritus, Universitetet i Oslo

Forstavelsen «nevro-» har først og fremst en ideologisk funksjon.

FORSKNINGSRETORIKK

Her vil jeg peke på at den hyppige forekomsten av forstavelsen «nevro-» i dagens psykologiske litteratur ofte ikke har noe empirisk innhold, men derimot en diffus ideologisk funksjon. La meg først trekke fram en forutsetning det er tilnærmet full enighet om blant psykologer: Alle psykologiske prosesser og fenomener har et kroppslig grunnlag, nærmere bestemt i sentralnervesystemet (hjernen).

Sett i lys av det foregående blir det klart at for eksempel uttrykket «nevrokognitiv» ikke kan si noe mer enn uttrykket «kognitiv», fordi alle kognitive prosesser svarer til noe nevralt. Å hevde at en kognisjon *ikke* svarer til noe nevralt, ville være absurd. En mulig åpning for allikevel å bruke uttrykket «nevrokognitiv» kunne for eksempel være å henvise til en undergruppe av kognisjoner med kjent nevralt grunnlag (til forskjell fra kognisjoner uten kjent grunnlag), men selv i tilnærmet form vil dette være en sjeldenhet. Et mulig eksempel er Moser og Mosers studier av rotters spatiale kognisjon, hvor noe av det nevralt grunnlaget er forsøkt kartlagt. Men det vanligste synes å være at «nevrokognitiv» og «kognitiv» viser til det samme, og at bruken av begrepene dermed feilaktig antyder at «nevrokognitiv» og «kognitiv» har et forskjellig empirisk innhold.

– Forstavelsen «nevro» brukes ofte uten empirisk innhold og har en ideologisk funksjon

Hvilken funksjon har det da å legge inn forstavelsen «nevro-»? Kanskje svaret er at det understreker en tro på at nevroforskning er veien å gå for psykologien. Da har bruken av forstavelsen «nevro-» først og fremst en ideologisk funksjon. For i noen grad å belyse ovenstående antakelser har jeg valgt å analysere en nylig publisert artikkel av Bjørn Rishovd Rund med tittelen «Schizofreni er en nevrokognitiv forstyrrelse» (se Psykologtidsskriftets aprilutgave, side 322–333). Jeg vil forsøke å vise at tittelen er en pseudoempirisk og ideologisk påstand.

Jeg har gjennomgått og talt opp antallet forekomster av uttrykket «nevrokognitiv» i sammenhenger med og uten nevralt registreringer, og antallet forekomster av uttrykket «kognitiv» i sammenhenger med og uten nevralt registreringer. La meg alt her nevne at det allerede i utgangspunktet ligger en betydelig pseudoempirisk komponent i alle studier som hevder å påvise kognitive forstyrrelser hos schizofrene, fordi de forutgående inntaksdiagnosene allerede inneholder kognitiv forstyrrelse som definitorisk ingrediens. Med andre ord ligger det allerede i diagnosen at det foreligger kognitiv forstyrrelse. Å si at det er «dokumentert» (se Rishovd Runds artikkel, s. 323) at schizofreni er en kognitiv forstyrrelse, er derfor uheldig. Det er jo utenkelig at det finnes personer som kalles schizofrene, som *ikke* har kognitive forstyrrelser. Det selvsynligvis kan ikke dokumenteres, men bare illustreres. Hva som kan tilføres av forskningen, er informasjon om detaljene i disse forstyrrelsene. En forsvarlig språkbruk vil da kunne være at man brukte uttrykk som nevrokognisjon om den undergruppe av kognisjoner hvor det nevralt grunnlaget er kjent.

Resultatene av min analyse – som neppe trenger uavhengige skårere – er vist i tabell 1. De to kriteriene som er brukt, er enkle. Det ene er faguttrykk med forstavelsen «nevro-» versus faguttrykk uten forstavelsen. Det andre er angitt nevro-registrering (måling av prosesser i nervesystemet) versus ingen angitt nevro-registrering. Noen mindre komplikasjoner og usikkerheter i skåringen var uunngåelige, men hovedtendensene er klare.

Tabell 1. Bruk og ikke-bruk av forstavelsen «nevro-» i faguttrykk sammenholdt med registrering versus ikke-registrering av nevrale prosesser i teksten til artikkel av B. Rishovd Rund (2015).

	Uten forstavelsen «nevro-»	Med forstavelsen «nevro-»	Totalt
Med nevro-registrering	5	13	18
Uten nevro-registrering	30	26	56
Totalt	35	39	74

En konservativ fortolkning av frekvensene er at forstavelsen «nevro-» er brukt om kognisjon betydelig oftere enn begrunnet av data. Cirka $\frac{3}{4}$ av de antydte data er innsamlet med utelukkende psykologiske metoder, men halvparten av disse er allikevel omtalt med forstavelsen «nevro-». Bruken av forstavelsen kan kanskje sies å være et kompromiss mellom den trivielle betydningen hvor alle psykologiske prosesser også har en nevralt basis, og den mere strikte betydningen hvor man har søkt å kartlegge og måle faktiske hjerneprosesser. Det faktum at psykologiske prosesser hyppig betegnes som «nevro-» også der hvor bare psykologisk metodikk er brukt, gir støtte til hypotesen om språkbrukens ideologiske funksjon. Den generelle hypotesen om at orienteringen mot hjernen bare er en av fagets mange forbigående moter, er selvfølgelig betydelig mere sammensatt og vanskeligere å vurdere. Jeg vil allikevel minne om at dette ikke er et angrep på hjerneforskningen, som i seg selv er et rikt og spennende felt. Derimot kan man stille spørsmålet om i hvilken grad resultater av denne forskningen faktisk kan tenkes å berike psykologien og psykologisk praksis.

Den spesifikke konklusjonen i denne kommentaren er at forstavelsen «nevro-» ofte brukes uten empirisk innhold og har en ideologisk funksjon.